

Inka Hopsu vihr ym.

Kirjallinen kysymys pakkopalautuksista Irakiin

Eduskunnan puhemiehelle

Irak on EU:n poliittisen painostuksen ja taloudellisten sekä kaupallisten sanktioiden uhan alla ilmoittanut ottavansa jatkossa vastaan myös muita kuin vakaviin rikoksiin syyllistyneitä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita kansalaisiaan. Käännytysuhka koskee yli tuhatta Suomessa jo vuosia asunutta henkilöä, joista valtaosa on tullut Suomeen turvapaikanhakijoina vuosina 2015 ja 2016. Heidän käännättämiseensä sisältyy monenlaisia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumatta jäämiseen liittyviä riskejä.

Puolueettomista selvityksistä sekä tutkimuksista tiedämme, että turvapaikkamenettelyssä on heille tehtyjen ensimmäisten päätösten käsittelyaikana ollut vakavia ongelmia. Myös tulkkauksen laadussa ja osaavan oikeusavun saamisessa on ollut todennettuja puutteita (Lepola, 2018; Owl Group, 2019). Suomalaisessa turvapaikkamenettelyssä korostuu ensimmäinen hakemus ja sen menestyminen, sillä menettelyn puutteista huolimatta seuraavissa hakemuksissa on esitettävä myös sellaisia uusia turvapaikkaperusteita, joita aikaisemmin ei ole esitetty. Kaikilla näitä ei ole. Myös vanhojen perusteiden uudelleen tutkittavaksi ottamisen kynnyks on tutkimusten sekä asiantuntijoiden mukaan erittäin korkea (Pirjetanniemi & al., 2021). On siis yhä mahdollista, että näiden nyt kyseessä olevien henkilöiden turvapaikkaperusteita ei ole koskaan pitävästi selvitetty. Heidän käännättämiseensä sisältää myös riskin siitä, että heitä uhkaa kotimaassa kuolemanvaara.

Yli tuhannen henkilön palautuslistalla on ammatillisen koulutuksen Suomessa hankkineita, perheen Suomessa perustaneita, työnteko-oikeuden turvin työllistyneitä henkilöitä, jotka ovat viettäneet Suomessa ison osan elämästään. Joukossa on myös Suomessa syntyneitä tai täällä valtaosan elämästään eläneitä lapsia ja nuoria, jotka ovat erinomaisesti integroituneita. Paetessaan liki vuosikymmen sitten heistä monet ovat luopuneet omaisuudestaan, työstään, yhteiskunnallisesta asemastaan ja verkostoistaan, eikä heillä ole mitään, mihin palata. Sen sijaan vainoojat voivat yhä olla vallassa. Vainon rakenteet Irakissa ovat usein ylisukupolvisia.

Suomi kiristi vuosina 2015—2016 rajusti turvapaikkapolitiikkaansa, ja irakilaisille tehtiin monia Euroopan maita tiuhemmin kielteisiä päätöksiä. Suunnanmuutos oli nopea: kun vielä vuonna 2014 valtaosa irakilaisista sai suojeluperustaisen luvan, vuonna 2016 valtaosa päätöksistä oli kielteisiä (Owal Group, 2019; Lepola, 2018). Tuhannet irakilaiset palasivat vapaaehtoisesti vuosina 2015—2017, ja hakemukset raukesivat. Osa ei kuitenkaan ole uskaltanut tai voinut palata. He ovat jääneet epävarmuuteen ilman oleskelulupaa tai yrittäneet laillistaa oleskelulupansa uusien prosessien tai uusilla oleskelulupahakemuksilla.

Kirjallinen kysymys KK 72/2023 vp

Palauttamiselle ja paperittomuudelle olisi olemassa oikeusturvan varmistava vaihtoehto, kerta-laillistaminen, jota on esitetty sekä sisäministeriön virkamiesten selvityksessä että kansalaisaloitteessa.

Kaikissa tapauksissa valtiovallan velvollisuus on huolehtia siitä, että Irakiin pakkopalautettavien henkilöiden oikeusturva ei vaarannu ja palautuskieltoa noudatetaan täysimääräisesti. Samalla on huolehdittava perhe-elämän suojan ja lastenoikeuksien toteutumisesta.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus aikoo turvata pakkopalautettavien oikeusturvan toteutumisen ja Suomen perustuslain, ulkomaalaislain ja kv-sopimusten mukaisen palautuskiellon noudattamisen, jonka mukaan ketään ei tule palauttaa sellaiseen maahan, jossa kyseistä henkilöä uhkaa vaino, muu epäinhimillinen kohtelu, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai uhka kuolemanrangaistuksesta ja

miten varmistetaan, etteivät käännetykset loukkaa käännytettävien perhe-elämän suojaa tai jätä huomiotta heidän Suomeen syntyneitä siteitään, kielitaitoa ja täällä saatua koulutusta oleskelun laillistamisen perusteina?

Helsingissä 13.9.2023

Inka Hopsu vihr
Jenni Pitko vihr
Maria Ohisalo vihr
Oras Tynkkynen vihr
Saara Hyrkkö vihr